

የሰ/መ/ቁ 45587

ሐምሌ 29 ቀን 2002 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሓገስ ወልዱ

ሂሩት መለሰ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- እነ ወ/ሮ አተረፈች ዘውዴ - ወኪል ዶ/ር ደረጀ አሻጋሪ - ቀረቡ

ስለ ሁለተኛ አመልካች ጠበቃ ወኪል እስራኤል ተክሌ - ቀረቡ።

ተጠሪ፡- አቶ ዘውዱ ወሰኔ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ሳይናዘዝ የሞተ ሰው ውርስ ተጠቃሚዎችን በሚመለከት በሕጉ ያለውን ቅደም ተከተልና አፈፃፀሙን የሚመለከቱትን የውርስ ሕግ ድንጋጌዎችን ትርጉም የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪ የሚች ወ/ሮ አያልነሽ ዘውዴ ወራሽ መሆናቸውን የሚያሳይ ማስረጃ መያዛቸውንና የሚቿ ንብረቶች በተጠሪዎች መያዛቸውን ገልጸው ውርስ እንዲያጣራላቸው የውርስ አጣሪ በፍርድ ቤት እንዲሾሙላቸው ህዳር 24 ቀን 2001 ዓ.ም በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ባቀረቡት አቤቱታ መነሻ ነው። የአሁኑ አመልካቾችም በስር ፍርድ ቤት ቀርበው ተጠሪ የወራሽነት ማስረጃውን ያገኙት የሚች እህትና ወንድም መኖራቸውን በመደበቅ በመሆኑ የወራሽነት ማስረጃው ተቀባይነት የለውም በማለት የተጠሪ የውርስ አጣሪ ይሾምልኝ ጥያቄ ወድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለተው ፍርድ ቤትም ግራ ቀኙ ከሚች ጋር ያላቸውን የዝምድና ደረጃ በማጣራት ተጠሪ የሚች እናት እህት ልጅ ስለሆኑ ሚችን በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 842 እና ተከታዮቹ መሠረት ሊወርሱ ይችላሉ ወደ ሚላው ድምዳሜ በመድረስ የሚች ወ/ሮ አያልነሽ ዘውዴ የውርስ ሐብት እንዲጣራ በማለት አሟላ። በዚህ ፍርድ አመልካቾች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ፍርድ ቤቱ አመልካቾች ተጠሪ ያገኙትን የወራሽነት ማስረጃ ሳያሰርዙ የውርስ ይጣራልኝ ጥያቄን መቃወም እንደማይችሉ ገልጾ ውርስ አጣሪው በፍርድ ቤት እንዲሾም ተብሎ መወሰኑ ተገቢ ነው በማለት የይግባኝ ባዮችን ቅሬታ ሳይቀበለው ቀርቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

አመልካች ሚያዝያ 29 ቀን 2001 ዓ.ም በጻፉት አራት ገጽ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዘረው አቀርቦዋል። ይዘቱም ባጭሩ፡- የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 843 እና 844(3) ስር የተመለከተውን ድንጋጌ ያሳገናዘበ በመሆኑ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም አመልካቾች የሚች ወንድምና እህት ተጠሪ ደግሞ የሚች እናት እህት ልጅ ስለሆኑ ውርሱ ሊጣራ ይገባል ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጎ ተጠሪ የጽሁፍ መልሳቸው እንዲያቀርቡ በችሎት ተነግሯቸው ከሄዱ በኋላ በተሰጣቸው ቀን ቀጠሮ ሳያቀርቡ በመቅረታቸው በጽሁፍ መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፏል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር፣ ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም ተጠሪ የሚች እናት እህት ልጅ በመሆን የሚች ወንድም እና ልጅ እያሉ ሚችን ሊወርሱ ? ይችላሉ? ወይስ አይችሉም? የሚለው ጭብጥ ምላሽ የሚያስፈልገው ሆኖ ተገኝቷል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪ የሚች ወራሽነታቸውን የሚያሳይ ማስረጃ ከተገቢው ፍርድ ቤት ካገኙ በኋላ የሚች ውርስ ንብረት እንዲጣራላቸው ለስር ፍርድ ቤት አቤቱታ ሲያቀርቡ አመልካቾች የሚች እህትና ወንድም እያሉ ተጠሪ ሊወርሱ አይችሉም በማለት የውርስ ማጣራት ሂደት እንዳይጀመር ተቃዋሚ ማንሳታቸውን ነው። የስር ፍርድ ቤት የአመልካቾችን ተቃዋሚ ሳይቀበለው የቀረው ተጠሪ የሚች እናት እህት ልጅ ስለሆነ በተተኪነት ወራሽ ሊሆኑ ይችላሉ በሚል ምክንያት ነው። እኛም ጉዳዩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ ተመልክቷል።

በመሰረቱ በውርስ ህጋችን ውስጥ ያሉት ደንቦች ሳይናዘዝ የሞተ ሰው ወራሾች በቀጥታ ከሚች ውርስ ተካፋይ ሊሆኑ የሚችሉ የሚች የስጋ ዘመዶች እና እነዚህ ወገኖች ከሌሉ እነዚህን ወገኖች በመተካት የሚወርሱ ወገኖች በሚል በሁለት መንገዶች ከፍለው ያስቀምጣሉ። በሌላ አገላለጽ የሚች የስጋ ዘመዶች በሚች ውርስ ሊካፈሉ የሚችሉት በቀጥታ ወራሽነት ወይም በተተኪነት ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 842 ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። ሕጉ የሚችን ወራሾች ቅደም ተከተል አስቀምጧል። የሚቹ የመጀመሪያ ወራሽ የሚች ልጆች እንደሆኑ ሕጉ በአንቀጽ 842 ስር በግልጽ ያስቀመጠ ሲሆን የሚች የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ ከሌለ የሚች ንብረት ለሁለተኛ ደረጃ ዘመዶች እንደሚተላለፍ እነዚህ ሁለተኛ ደረጃ ዘመዶች የሚባሉበትም የሚች እናትና አባት

መሆናቸውን የሚችሉ አባትና እናት ሚናን ቀድሞ ከሞቱ የእነርሱ ተወላጆች ማለትም የሚችሉ ወንድምና እህት ወይም የወንድሞቹና የእህቶቹ ተወላጆች እናትና አባቱን በመተካት በሚችሉ ውርስ እንደሚካፈሉ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 843 እና 844 ድንጋጌዎች ይዘት የሚያሳዩን ጉዳይ ነው። የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 844(3) ድንጋጌ ከሚችሉ እናት እና አባት በአንዱ መስመር ወራሽ ቢታጣ የሚችሉ ውርስ ወደ ሌላው መስመር በሙሉ ሊተላለፍ እንደሚችል ደንግጓል። ከእነዚህ የሕግ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ መገንዘብ የሚቻለው ተተኪ ወራሽነት የተፈጸሚነት ወሰን ወደታች በሚቆጠሩ ተወላጆች እንጂ ወደ ጎን በሚቆጠር ዝምድና ትስስር አለመሆኑን ነው። ይህ ችሎትም የድንጋጌዎቹ አፈፃፀም በዚህ መልኩ ስለመሆኑ በሰ/መ/ቁጥር 47957 በቀረበው ተመሳሳይ የህግ ክርክር ከአዋጅ ቁጥር 454/97 በየትኛውም እርዕስ የሚገኘውን ፍርድ ቤት የሚያስገድድ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካቾች የሚችሉ ወ/ሮ አያልነሽ ዘውዴ እህቶች ናቸው ሚችሉ ሌሎች እህትና ወንድሞች ያላቸው መሆኑንም ተረጋግጧል። ተጠሪ የሚችሉ እናት እህት ልጅ መሆናቸውን በሚገባ ተረጋግጧል። በመሆኑም ተጠሪ ወደታች የሚቆጠሩ ተወላጅ ሳይሆኑ የሚችሉ እናት እህት የሆኑት (የሚችሉ አክስት) ልጅ ሲሆኑ የተጠሪ እናት ወደ ጎን የሚቆጠሩ የሚችሉ የስጋ ዘመድ ናቸው። በዚህ አግባብ የሚቀርብ የወራሽነት ጥያቄ ምላሽ የሚያገኘው በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 843 እና 844 ድንጋጌዎች መሠረት ነው። ሚችሉ ወ/ሮ አያልነሽ ዘውዴ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ (ልጅ) የሌላቸው ሲሆን እነዚህ ወገኖች አለመኖራቸው ከተረጋገጠ የሚችሉ ውርስ ሊወስዱ የሚገባቸው የሚችሉ እናት እና አባት ሲሆኑ በውርሱ የሚካፈሉት በሁለተኛ ደረጃ ወራሽነት ነው። የሚችሉ እናት እና አባት በሕይወት አለመኖራቸው የተረጋገጠ ሲሆን እነዚህ ወገኖች ሳይኖሩ ሲቀሩ በሚችሉ ውርስ ሊካፈሉ የሚገባቸው የሚችሉ እህትና ወንድሞች ናቸው። የሚችሉ እህትና ወንድሞች ሚናን የሚወርሱት ደግሞ ወላጆቻቸውን ተክተው ነው። የሚችሉ እናት ወደታች የሚቆጠር ሌላ ልጅ አልተወለደም። ለሚችሉ እህትና ወንድም ያሉት በአባት መስመር ብቻ ስለመሆኑ ተጠቅሷል። እንዲህ ሲሆን የሚችሉ ውርስ ተጠቃልሎ የሚሄደው በአባታቸው ልጆች በኩል እንጂ ሚናን ወደ ጎን በሚቆጠሩ የአሁኑ ተጠሪ እናት ሊሆን አይችልም። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 843 እና 844 ድንጋጌዎችን አፈጻጸም በሚገባ ሳይለይ በደፈናው ተጠሪ ተተክተው ሚችሉ ወ/ሮ አያልነሽን መውርስ ይችላሉ በማለት የደረሰበት ድምዳሜ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሆኖ አግኝተናል። ወራሽ ሊሆን የማይችል ሰው ደግሞ የሚችሉ ውርስ ንብረት ይጣራልኝ የሚልበት ሕጋዊ ምክንያት የለም። ስለሆነም ተጠሪ ከመነሻውም የሚችሉ ውርስ እንዲጣራላቸው ይዘው የቀረቡት ማስረጃ ሕጋዊ ባለመሆኑ የውርስ ይጣራልኝ አቤቱታውን ለማቅረብ መብት ወይም ጥቅም አልነበራቸውም ለማለት የሚያስችል ነው። የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ተጠሪ የያዙት የወራሽነት ማስረጃ በማስረጃነቱ በማንኛውም የክርክር ደረጃ ተቃውሞ የሚቀርብበት ሆኖ እያለ ማስረጃው ባልተሰረዘበት ሁኔታ አመልካቾች የውርስ ይጣራልኝ ጥያቄ ተቀባይነት የለውም በማለት ሊከራከሩ አይችሉም ሲል የአመልካቾችን ይግባኝ ሳይቀበል ማለፉና የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ ማፅናቱ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሆኖ አግኝተናል። በዚህም መሠረት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 132791 ጥር 21 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 77713 መጋቢት 21 ቀን 2001 ዓ.ም የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሠረት ተሸሯል።
2. ተጠሪ የሚችሉ ወ/ሮ አያልነሽ ዘውዴ እናት እህት ልጅ በመሆናቸውና ሚችሉ ደግሞ እህትና ወንድም ያላቸው በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 843 እና 844 መሠረት ተተኪ ወራሽ ሊሆኑ አይችሉም የሚችሉ ውርስ ይጣራልኝ በማለት አቤቱታ ለማቅረብም መብትና ጥቅም የላቸውም ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ፀ/መ